

משפט חוקתי זכויות חוקתיות - חופש המידע	הנחיות היועץ המשפטי לממשלה
הפקדה בגנזך המדינה	תאריך: כ' אייר התשל"ה, 1 מאי 1975 מספר הנחיה: 3.1003 (60.215)

הערה [התשס"ב - 2002]: להנחיה זו מצורף נוהל גנזך המדינה.

הפקדה בגנזך המדינה

1. התעוררה השאלה מה הדרך בה יש לטפל בחומר ארכיוני שהוחזק בלשכתו של שר אשר חדל לכהן בתפקידו, כאשר חומר זה אינו דרוש עוד לעבודתו של המשרד הממשלתי הנוגע בדבר.

2. אלו הוראות החוק העיקריות הנוגעות לנושא שבפנינו:

(א) המונח "חומר ארכיוני" לצורך הנושא שבפנינו הוגדר בחוק הארכיונים, התשט"ו - 1955, וזה נוסח ההגדרה:

" חומר ארכיוני" - כל כתב על גבי נייר או על גבי חומר אחר וכל תרשים, דיאגרמה, מפה, ציור, תו, תיק, תצלום, סרט, תקליט וכיוצא באלה -

(1) המצויים ברשותו של מוסד ממוסדות המדינה או של רשות מקומית, להוציא חומר שאין לו ערך של מקור;
(2) המצויים בכל מקום שהוא ושיש בהם עניין לחקר העבר, העם, המדינה או החברה, או שהם קשורים לזכרם או לפעולתם של אנשי שם"

(ב) חובת ההפקדה של חומר ארכיוני בגנזך המדינה נובעת מסעיף 4(א) לחוק הארכיונים, התשט"ו - 1955, הקובע:

"בגנזך יופקד כל חומר ארכיוני של מוסדות ממלכתיים שקדמו להקמת מדינת ישראל, וכל חומר ארכיוני של מוסד ממוסדות המדינה או של רשות מקומית שנפסק קיומם ואין מוסד אחר יורש את מקומם, וכל חומר אחר של מוסד ממוסדות המדינה או של רשות מקומית שאינו צריך שימוש עוד ושלא ניתן לבערו לפי התקנות, או שאין בדעתם של המוסד או של הרשות המקומית לבערו אף שניתן לבערו לפי התקנות".

החובה העולה מתוך האמור בסעיף 4(א) אינה חלה על חומר אישי או מפלגתי, שהוחזק על-ידי מי שהיה שר, לנוחיותו, בלשכתו ואשר אינו קשור בצורה כלשהי לפעולותיו כחבר הממשלה. מאידך גיסא, שמורה לגני המדינה הסמכות לערוך בירור ולבקש מידע לצורך מילוי תפקידו ולעניין זה קובע סעיף 9(א) לחוק הארכיונים, התשט"ו - 1955:

"הגני רשאי לדרוש מכל אדם ידיעות על חומר ארכיוני הנמצא בבעלותו

או בהחזקתו".

ג) החובה למסור חומר ארכיוני לגנזך, כמפורט בסעיף 4(א) לחוק הארכיונים שצוטט לעיל, משתלבת בהוראתו של סעיף 117(ג) לחוק העונשין, התשל"ז - 1977, אשר זו לשונו:

"הגיעה לאדם ידיעה בתוקף תפקידו כעובד הציבור, והוא החזיקה, ללא סמכות כדין, בניגוד להוראות שניתנו לו בדבר החזקתה, או לאחר שחדל מהיות עובד הציבור, דינו - מאסר שנה אחת."

המונח "ידיעה" כולל כמובן גם מסמכים אשר בהם ידיעות.

3. סיכומו של דבר, הוראות החוק שפורטו לעיל מצביעות על כך שחומר ארכיוני, כמתואר בסעיף 2 להנחיה זו, מן החובה להעבירו לגנזך.

החזקת החומר הארכיוני ברשות מי שהיה שר, ללא הסדר עם הגנז, הוא בגדר מעשה הנוגד הוראות החוק.

נספח

החלטת ועדת השרים לעניין הנוהל לטיפול ברשומות המצויות בלשכות השרים וברשותם של שרים והטיפול בחומר פרטי של שרים ושעבר, מיום ה' בשבט התשמ"ד (9.1.1984), אשר קיבלה תוקף ביום זה מכוח החלטה מספר 237 של הממשלה מיום י"ט בשבט התשמ"ד (25.12.1983).

נוהל גנזך המדינה: רשומות המצויות בלשכות שרים

מטרת הנוהל: להבטיח טיפול אחיד ברשומות לשכת שר וסגן שר עם סיום תפקידו

הגדרות:

בנוהל זה -

שר:

לרבות שר לשעבר, סגן-שר וסגן-שר לשעבר.
בין אם סיים את תפקידו ובין אם עבר לכהן בתפקיד אחר בממשלה.
כמשמעו בסעיף 1 בחוק הארכיונים התשט"ו - 1995.

חדל לכהן בתפקידו:

סגירת תיקים והפסקת התיק בהם.
קבוצה מסודרת של תיקים אשר היתה פעילה ונחסמה, להבדיל ממחזור פעיל שהיא קבוצה מסודרת של תיקים הנמצאים בשימוש שוטף ושהתיק בהם נמשך.
כמשמעותו בסעיף 12 של חוק הארכיונים התשט"ו - 1995.

חומר ארכיוני:

חסימה:

מחזור תיקים חסום:

ביעור:

הפקדה:

משמרת שאינה לצמיתות:

כללי

א. מסמכים וחומר אחר (כגון: תצלומים, הקלטות, סרטים וכו') אשר הוחזקו בלשכתו של שר (להלן - הלשכה) אשר חדל לכהן בתפקידו והקשורים במישרין או בעקיפין לפעולותיו כשר - שייכים למדינה. הוא הדין במסמכים ובחומר אחר שבמהלך עבודתו נטל עמו שר לביתו או למקום אחר ולא הוחזרו ללשכה - בהתאם לכך, כל מסמך וחומר אחר המצויים בלשכתו של שר, חייבים להישאר בלשכה וכל חומר ומסמכים המצויים בביתו של שר או במקום אחר - יש להחזירם ללשכה.

ב. מחמת החשיבות של החומר הנ"ל - הרי שכל החומר המצוי בלשכתו של שר או במקום אחר, מהווה לכאורה חומר ארכיוני ממלכתי גם כשהר חדל לכהן בתפקידו.

ג. בידי השר ואנשי לשכתו עשויים להימצא, בנוסף למסמכים בדבר פעילותו הממלכתית, מסמכים על פעילותו האישית והמפלגתית אשר הוחזקו בלשכתו לנוחיותו, אף על-פי שאין הם קשורים לפעילותו הממלכתית. חומר ארכיוני כזה ניתן להעבירו לרשות הפרט, אם הגנו יחליט לאחר בדיקת מהותו, הוא ייחשב כחומר ארכיוני פרטי. אולם בהתאם לסעיף 8 לחוק ארכיונים התשט"ו - 1955 (להלן - חוק הארכיונים), ירשום הגנו חומר זה ב"פנקס חומר ארכיוני הנמצא בידי בעלים פרטיים".

הגנו רשאי גם לקבל חומר ארכיוני כאמור, "למשמרת שאינה לצמיתות" בהתאם לסעיף 5 לחוק הארכיונים.

הגנו רשאי להעתיק כל חומר אישי שהוא נאומים ודברי השר, גזרי עתונות, תצלומים וכיוצא באלה מן החומר המפורט בסעיף 3(א) ו-ב להלן.

בהתאם לאמור לעיל, נקבעים בזה הנהלים הבאים לגבי החומר הארכיוני בלשכות שרים או ברשות שרים.

הוראות הנוהל:

א. מנהל לשכת השר יהיה אחראי לביצוע הסדיר של הוראות נוהל זה.
בלשכות השרים תהיה הפרדה בתיקו ובארגונו של החומר הארכיוני כלהלן:

עניינים ממלכתיים:

- א. מינהל הלשכה
- ב. ממשלה, ועדות שרים והכנסת
- ג. ענייני המשרד
- ד. נאומים ודברי השר בממשלה, בוועדות שרים ובוועדות אחרות שהממשלה מינתה את השר להיות חבר בהן.

עניינים ציבוריים:

פעילות ציבורית של השר

חומר אישי ומפלגתי

- א. נאומים ודברי השר (למעט נאומים ודברים של השר בממשלה, בוועדות שרים ובוועדות אחרות שהממשלה מינתה את השר להיות חבר בהן).
- ב. גזרי עתונות, צילומים ופרסומים על השר, למעט צילומים שהם רכוש המדינה.
- ג. חומר אישי.
- ד. חומר מפלגתי.

התיקים הסודיים יהיו חלק מתיקיון השר ולשכתו וינוהלו לפי המפתח הנ"ל ורק יוחזקו בנפרד בהתאם לנוהל אבטחת רשומות (נהלי שבי"כ).
בלשכה תנוהל רשימה של כל התיקים המצויים בה, שמותיהם ותאריכי פתיחתם וסגירתם.

ב. עם סיום כהונתו של שר או בתום תקופת כהונה של ממשלה, יש לפעול כלהלן :

1. תיקי לשכת השר ייחסמו וייפתחו מחזור תיקים חדש. בעת ביצוע החסימה יש לדאוג לכך שכל חומר שהוצא מהלשכה יוחזר אליה, וישולב במחזור התיקים החסום. ברשימת התיקים החסומים יצוין תאריך החסימה.
2. ייפתחו תיקים חדשים בהתאם למפתח שפורט בסעיף א' לעיל. התיקים יירשמו ברשימת תיקים פעילים.
3. לגבי תיקים הנחוצים לשימוש יום יומי אשר בהם מתויק חומר על עניינים שהטיפול בהם טרם הסתיים ואשר סגירתם תגרום להפרעה בפעולת הלשכה או השר - רשאי מנהל הלשכה שלא לחסום ולשלם במחזור החדש של התיקים. במקרה זה יצוין הדבר ברשימת התיקים החסומים.
4. מחזורי תיקים חסומים קודמים יופקדו בארכיון המדינה בהתאם לסעיף 4 לחוק הארכיונים וחומר שניתן לבערו - תגיש הלשכה עברו בקשת ביעור בהתאם לסעיף 12 לחוק.

ג. בנוסף לאמור לעיל, עם פרישתו של שר מתפקידו, תינקטנה הפעולות הבאות :

1. השר יחזיר כל חומר המצוי ברשותו מחוץ ללשכה - אל הלשכה.
2. הלשכה תודיע לגנן על מהות החומר הארכיוני האישי והמפלגתי של השר וכמותו, בהתאם לסעיף 9א לחוק הארכיונים; וכאשר ייקבע, בהתאם לסעיף 8 לחוק כי אמנם מדובר ב"חומר שברשות בעלים פרטיים" ירשום הגנן חומר זה בפנקס, בהתאם לסעיף 8 לחוק הארכיונים והשר יוכל לקחת חומר זה עמו.
3. השר יכול להפקיד חומר כאמור בסעיף 2 לעיל, בארכיון המדינה כפיקדון אישי סגור ב"משמרת שאינה לצמיתות" בתנאים שייקבעו בהסכם שבין השר לגנן (בהתאם לתקנות בדבר מסירת חומר ארכיוני למשמרת, ק"ת 802, א' בתמוז התשי"ח, 19.6.58). בהסכם כזה, יוכל שתקבענה הגבלות שימוש בחומר וגישה אליו - לפי תנאי ההסכם הנ"ל.

ד. 1. שר הרוצה להשתמש, לאחר סיום תפקידו כשר, בחומר ממלכתי שהיה ברשותו בעת כהונתו - יוכל לעשות כן בכל עת, למעט שימוש בחומר שהוא מסווג מטעמי בטחון או מטעמים אחרים בעת הפקדתו. השימוש בחומר מסווג, כאמור יותר אך ורק באישור בכתב מאת ראש הממשלה.

2. א. שר הרוצה לעיין בחומר בעניינים ציבוריים, לאחר סיום תפקידו כשר - יוכל לעשות כן לפי דרישתו.
ב. השר יוכל לקבל העתקים בצילום של חומר כנ"ל ובלבד שתשמרנה ההוראות לאבטחת רשומות לגבי תצלומים של רשומות מסווגות.

ה. לשכת שר ללא תיק או לשכת שר במשרד שבוטל, ומשום כך היא נסגרת - השר, בתיאום מזכיר הממשלה והגנן, יחליטו איזה חומר יש להעביר לארכיון המדינה ואיזה חומר יש להעביר למזכירות הממשלה או למשרד אחר, לשם המשך הפעילות הסדירה בנושאים שחומר נוגע להם.

ו. עם תום תקופת כהונתה של ממשלה או בעת ששר מסיים את תפקידו, וכן עם כניסתו של שר לתפקיד - יודע מזכיר הממשלה לשר על נוהל זה. העתקי ההודעות הנ"ל יועברו לגנן.

ז. בכל הנוגע ללשכת שר הבטחון - יקוים ההסדר הנוכחי של העברת החומר הארכיוני לארכיון צה"ל ומערכת הבטחון, זאת מבלי לחרוג מכללי נוהל זה.

ח. הגנן יעץ וידריך את השרים ולשכותיהם בכל הנוגע לביצוע נוהל זה.